

การศึกษาอนุกรมวิธานของพรรณไม้วงศ์ถั่ว-อนุวงศ์ราชพฤกษ์ในพื้นที่ป่าทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี

ธรรมรัตน์ พุทธิไทย* และ ดวงใจ สุขเฉลิม

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพฯ

*thamarat65@hotmail.com

Abstract: Systematic Studies of the Leguminosae - Caesalpinioideae in Thong Pha Phum Forest, Kanchanaburi Province (Thamarat Phutthai and Duangchai Sookchaloem Kasetsart University) Systematic study of the Leguminosae-Caesalpinioideae in Thong Pha Phum Forest, Kanchanaburi Province are focused on morphological characters, ecology, distribution, diversity of species and habitats and to produce taxonomic keys. This study was conducted by surveying and collecting plants from various vegetation types in Thong Pha Phum Forest. Photographs including morphological and ecological data were recorded for each plant species. Specimens were identified using morphological characters and compared with identified specimens deposited at the Forest Herbarium and the Siridhorn Herbarium. Keys to genera and species with full descriptions supported by line drawings were provided. After surveying in the area for a period of twelve months, plant specimens comprising 12 genera and 31 species were found as follows: *Azelia*, *Bauhinia*, *Caesalpinia*, *Cassia*, *Chaemaecrista*, *Cynometra*, *Gymnocladus*, *Peltophorum*, *Pterolobium*, *Saraca*, *Senna*, and *Sindora*. A species recognized as a new record was *Cynometra beddomei* Prain. *Bauhinia glauca* subsp. *tenuiflora* (Watt. ex C.B. Clarke) K. & S.S. Larsen, *B. nervosa* (Wall. ex Benth) Baker, *Caesalpinia andamandica* (Prain) Hattink, *Pterolobium integrum* Craib, and *Saraca cauliflora* Baker are new locality records.

Key words: Leguminosae-Caesalpinioideae, Thong Pha Phum Forest, Kanchanaburi Province

บทนำ

พรรณไม้วงศ์ถั่วเป็นวงศ์ใหญ่วงศ์หนึ่งที่มีจำนวนสมาชิกมากเป็นอันดับสามรองจากวงศ์ถั่วไม้ และวงศ์ทานตะวัน มีการกระจายพันธุ์ส่วนใหญ่อยู่ในเขตร้อน ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่อยู่ในเขตร้อน อีกทั้งยังมีเขตรอยต่อทางพฤกษภูมิศาสตร์ (floristic region) ถึง 3 ภูมิภาคด้วยกัน คือ ภูมิภาคอินเดียน-พม่า (Indo-Burmese) อินโดจีน (Indo-Chinese) และภูมิภาคมาเลเซีย (Malesian) จึงส่งผลให้มีความหลากหลายของพืชพรรณที่มีระบบท่อลำเลียงมากมายไม่ต่ำกว่า 11,000 ชนิด (รัชชชัย, 2532) เช่น พรรณไม้วงศ์ถั่ว-อนุวงศ์ราชพฤกษ์ ซึ่งทั่วโลกพบประมาณ 153 สกุล 2,175 ชนิด (Mabberley, 1997) และพบในประเทศไทยประมาณ 23 สกุล 120 ชนิด กระจายอยู่ตามภูมิภาคต่างๆ ในทุกสังคมพืชของประเทศไทย และสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้ทุกสภาพสังคมพืช รวมทั้งเป็นอนุวงศ์ที่รู้จักกันในนามต้นไม้ประจำชาติไทย นอกจากพรรณไม้อนุวงศ์นี้จะมีความสวยงามนิยมนำมา

ปลูกประดับอย่างแพร่หลายแล้ว ยังมีการนำมาใช้ประโยชน์ในด้านปัจจัยสี่ จึงเกิดความสนใจที่จะศึกษาพรรณไม้ในอนุวงศ์นี้โดยเลือกศึกษาในพื้นที่ป่าทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของผืนป่าตะวันตกที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์ และเป็นพื้นที่ภูเขาสูงใกล้ชายแดน ประกอบด้วยภูเขาหินปูนที่มีหน้าผาสูงชัน ซึ่งนับว่าเป็นพื้นที่ที่น่าสนใจอย่างยิ่ง

สำหรับพรรณไม้วงศ์ถั่ว-อนุวงศ์ราชพฤกษ์ ได้มีการศึกษาทบทวนเสร็จสิ้นไปแล้วใน พ.ศ. 2527 เป็นเวลากว่า 22 ปี แต่ในเวลาที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันยังพบพรรณไม้วงศ์ถั่ว-อนุวงศ์ราชพฤกษ์ถูกบันทึกว่าพบเป็นครั้งแรกในประเทศไทย (new record) และเป็นพันธุ์ไม้ชนิดใหม่ของโลก (new species) อย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การศึกษาการสำรวจและเก็บตัวอย่างพันธุ์ไม้เฉพาะพื้นที่แบบต่อเนื่องเพื่อศึกษาด้านอนุกรมวิธานจะทำให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ครบถ้วนสมบูรณ์ สามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานของการศึกษาพรรณพฤกษชาติของท้องถิ่นนั้น และของประเทศ นำมาใช้ในการจัดการพื้นที่และเป็น

ประโยชน์กับงานสาขาอื่นต่อไป ตลอดจนเป็นแนวทางในการอนุรักษ์ทรัพยากรของประเทศ และนำมาใช้ประโยชน์อย่างสูงสุดต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาลักษณะทางสัณฐานวิทยา (morphology) นิเวศวิทยา (ecology) และการกระจายพันธุ์ (distribution) ของพรรณไม้วงศ์ราชพฤกษ์ ในพื้นที่ป่าทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี
2. เพื่อทราบความหลากหลายด้านชนิดพันธุ์ (species diversity) ความหลากหลายในถิ่นอาศัย (habitat diversity)
3. เพื่อจัดทำรูปวิธานในการจำแนกสกุลและชนิด (key to genera and species) ของพรรณไม้ในวงศ์ราชพฤกษ์ ในพื้นที่ศึกษา

วิธีการ

พื้นที่ศึกษา

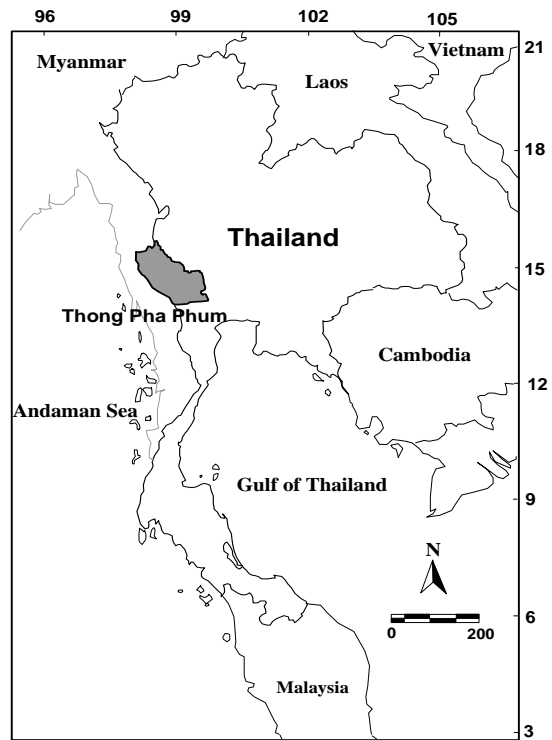
ทำการศึกษาและเก็บข้อมูลภาคสนามในพื้นที่ป่าทองผาภูมิ ซึ่งเป็นพื้นที่วิจัยของชุดโครงการทองผาภูมิตะวันตก อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี (ภาพที่ 1) ครอบคลุมพื้นที่ 30,000 ไร่ และพื้นที่อุทยานแห่งชาติทองผาภูมิ ซึ่งตั้งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติห้วยเขย่ง และป่าเขาช้างเผือก ในอำเภอทองผาภูมิ และอำเภอสังขละบุรี มีพื้นที่ประมาณ 700,000 ไร่ หรือประมาณ 1,120 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วยป่าผสมผลัดใบ ป่าดิบแล้ง ป่าไผ่ ป่าดิบเขา ระดับต่ำ พุ่มน้ำจืด สภาพภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นเทือกเขาหินปูนสลับซับซ้อน พื้นที่มีความชันตั้งแต่ 10-90 เปอร์เซ็นต์ ความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ตั้งแต่ 100-950 เมตร

ระยะเวลา

เริ่มทำการศึกษาดังแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2547 – เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2549

ผลการศึกษา

จากการสำรวจและเก็บตัวอย่างพรรณไม้วงศ์ถั่ว – อนุวงศ์ราชพฤกษ์ในพื้นที่ป่าทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี สำรวจพบทั้งหมด 12 สกุล 3 ชนิด พบขึ้นกระจายในบริเวณป่าผสมผลัดใบ ป่าดิบแล้ง ป่าไผ่ ป่า

ภาพที่ 1. แสดงพื้นที่อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี

ดิบเขาระดับต่ำ พุ่มน้ำจืด พื้นที่ถูกรบกวน ป่าดิบบริเวณน้ำที่ระดับความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางตั้งแต่ 100-950 เมตร สามารถจัดทำรูปวิธานในการจำแนกสกุลของพรรณไม้วงศ์ถั่ว – อนุวงศ์ราชพฤกษ์ในพื้นที่ได้ ดังนี้

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของพรรณไม้วงศ์ถั่ว-อนุวงศ์ราชพฤกษ์ในพื้นที่ป่าทองผาภูมิ

1. ลักษณะวิสัย

ไม้ล้มลุกอายุปีเดียวหรือหลายปี ไม้พุ่ม ไม้ต้นขนาดเล็กถึงขนาดกลางผลัดใบหรือไม่ผลัดใบ หรือไม้เถาเนื้อแข็ง ขนาดเล็กถึงขนาดใหญ่ มีมือเกาะ เช่น สกุลชงโค (*Bauhinia*) หรือมีหนามที่เกิดจากชันผิวหรือมีหนามที่เกิดจากแก่น เช่น สกุลฝาง (*Caesalpinia*)

2. ใบ

ใบเป็นใบประกอบแบบขนนกชั้นเดียว เรียงสลับ หรือเรียงเวียน ใบย่อยออกตรงกันข้าม เช่น สกุลมะค่าโมง (*Azelia*) สกุลฝาง (*Caesalpinia*) สกุลราชพฤกษ์ (*Cassia*) สกุลมะขามเปี้ย (*Chaemaecrista*) สกุลมั่งคะ (*Cynometra*) สกุลโสน้ำ (*Saraca*) สกุลซีเหล็ก (*Senna*) สกุลมะค่าแต้ (*Sindora*) ใบประกอบแบบขนนกสองชั้น ใบย่อยออกตรงกันข้ามหรือเรียงสลับ เช่น สกุลฝาง (*Caesalpinia*) สกุลแดงดารา

(*Gymnocladus*) สกุลนนทรี (*Peltophorum*) สกุลแก้วมือขาว (*Pterolobium*) หรือใบเดี่ยว ปลายใบเว้าลึก อาจเว้าลึกตั้งแต่ปลายใบถึงโคนใบ เช่น สกุลชงโค (*Bauhinia*)

แผ่นใบ มีหลายลักษณะ เช่น รูปรี รูปกลม รูปเกือบกลม รูปขอบขนานแกมรูปรี ปลายใบแหลมหรือมน เว้าลึก หรือเว้าตื้น โคนใบ เบี้ยวหรือมน หรือรูปหัวใจ ขอบใบเรียบ เนื้อใบบางหรือหนาคล้ายแผ่นหนัง เส้นแขนงใบแบบเส้นร่างแห

3. หูใบ

หูใบมีหลายรูปร่าง เช่น รูปกลม รูปรี รูปเกือบกลม หรือเป็นขนแข็ง หรือหูใบรูปเขากวาง เช่น *Peltophorum dasyrachis* (Miq.) Kurz. หูใบติดทน หรือหลุดร่วงเร็ว

4. ช่อดอก

ช่อดอกแบบ ช่อแยกแขนง ช่อกระจุก หรือช่อเชิงหลั่น ออกที่ปลายยอดหรือที่ซอกใบ หรือออกตามลำต้น พบในสกุล *Saraca* ใบประดับและใบประดับย่อยมีหลายรูปร่าง เช่น รูปหอก รูปเส้นด้าย รูปขอบขนาน รูปไข่กว้างหุ้มดอกตูมและหลุดร่วงเมื่อดอกบาน พบในสกุล *Saraca* หรือ ใบประดับเป็นเกล็ดแข็งรูปสามเหลี่ยม พบในสกุล *Cynometra*

ดอกสมบูรณ์เพศหรือดอกแยกเพศ อยู่รวมกันพบในสกุล *Gymnocladus* หรืออยู่ต่างต้น พบในสกุล *Bauhinia* บางชนิด ดอกประกอบด้วย วงกลีบเลี้ยง วงกลีบดอก วงเกสรเพศผู้ วงเกสรเพศเมีย

วงกลีบเลี้ยง ประกอบด้วยกลีบเลี้ยง 5 กลีบ แยกอิสระหรือเชื่อมติดกันเป็นหลอด กลีบเลี้ยงมักซ้อนเหลื่อมกัน ดอกมีเฉพาะกลีบเลี้ยง พบในสกุล *Saraca* (ไม่มีกลีบดอก) หรือกลีบเลี้ยงเชื่อมติดกันคล้ายกาบและแยกแนวเดียวเมื่อดอกบาน และโค้งพับไปด้านหลัง พบในสกุล *Bauhinia* ผิวด้านนอกของกลีบเลี้ยงมักมีขน ด้านในเกลี้ยง ฐานดอก รูปถ้วย เป็นหลอดหรือรูปลูกช่าง

วงกลีบดอก ประกอบด้วยกลีบดอก 1 กลีบ พบในสกุล *Azalia* และ *Sindora* หรือกลีบดอก 5 กลีบ กลีบดอกส่วนใหญ่มีก้านกลีบดอก (claw) กลีบกลางมักมีสีส้มและขนาดแตกต่างไปจาก 4 กลีบด้านข้าง

วงเกสรเพศผู้ ประกอบด้วย เกสรเพศผู้ที่สมบูรณ์ และเกสรเพศผู้ที่เป็นหมัน มีจำนวน 10 อัน

ก้านชูอับเรณูแยกอิสระ หรือ เชื่อมติดกันที่ฐาน พบในสกุล *Sindora* ก้านชูอับเรณูเรียวยาว หรือโค้งเป็นรูปตัว S พบในสกุล *Cassia* อับเรณูติดที่ฐาน หรือติดด้านหลัง อับเรณูแตกตามยาว หรือแตกเป็นรูด้านบนหรือด้านล่าง

วงเกสรเพศเมีย ประกอบด้วย รังไข่แบบเหนือวงกลีบ ส่วนใหญ่รูปขอบขนานมีขนปกคลุมถึงปกคลุมหนาแน่นหรือเกลี้ยง ภายในมี 1 ห้อง ออวูลมีตั้งแต่ 1 ออวูลถึงจำนวนมาก รังไข่มีขนปกคลุมและมีพลาเซนตาแนวเดียว ก้านชูยอดเกสรเพศเมียสั้นหรือเรียวยาว ยอดเกสรเพศเมีย เป็นกระจุกหรือแบบก้นปิด ขนาดเล็กถึงใหญ่ บางครั้งไม่ชัดเจน

5. ผล

ผลเป็นฝักแบบถั่ว ผลมีปีกเดียว ด้านบนพบในสกุล *Pterolobium* หรือด้านข้างพบในสกุล *Caesalpinia* บางชนิด โดยทั่วไปฝักรูปขอบขนาน รูปแถบหรือรูปครึ่งวงกลม ผิวผลขรุขระ พบในสกุล *Cynometra* เปลือกผลบางคล้ายกระดาษ หรือหนาเหมือนแผ่นหนัง หรือเปลือกหนาเหมือนมีเนื้อไม้ พบในสกุล *Azalia* ผลอาจมีหรือไม่มีเยื่อ ผิวผลเกลี้ยง มีขนหรือ มีหนาม พบในสกุล *Sindora* ผลเมื่อแก่แล้วแตกแนวเดียวหรือไม่แตก

6. เมล็ด

เมล็ดมีหลายรูปร่าง เช่น รูปรี รูปวงกลม รูปขอบขนานแกมรูปไข่กว้าง รูปสี่เหลี่ยมข้าวหลามตัด เมล็ดแบนหรือค่อนข้างกลม เยื่อหุ้มเมล็ดบางหรือหนา

ลักษณะประจำสกุลและชนิดที่สำรวจพบในพื้นที่ป่าทองผาภูมิ

1. สกุลมะค่าโมง (*Azalia* Smith)

ไม้ต้นขนาดใหญ่ ใบประกอบแบบขนนก ปลายคู้ ใบย่อยบางคล้ายกระดาษ (chartaceous) ช่อดอกออกที่ปลายยอดหรือที่ง่ามใบ ดอกสมบูรณ์เพศ ฐานรองดอกรูปถ้วย (cupular) ช่อดอกแบบช่อแยกแขนง ดอกสมบูรณ์เพศ มีสมมาตรด้านข้าง กลีบเลี้ยง มี 4 กลีบ ซ้อนเหลื่อมกัน มีขนประปรายทั้งสองด้าน กลีบดอก มีเพียง 1 กลีบที่พัฒนา กลีบดอกมีขนาดใหญ่รูปพัด (flabellate) ครึ่งด้านล่างแคบโค้งเป็นตะขอ (claw) เกสรเพศผู้มี 9 อัน มี 5-7 อัน ที่สมบูรณ์ยาวเกือบเท่ากันทั้งหมด มีเกสรเพศผู้ที่เป็นหมัน 2 อัน อับเรณูติดด้านหลัง รังไข่มีก้าน ออวูลมีจำนวน 3-8 ออวูล ก้านเกสรเพศเมีย (style) ยาวเรียว ยาวใกล้เคียงกับเกสร

เพศผู้ ยอดเกสรเพศเมีย เล็กและกลม ฝักแบบถั่ว รูปขอบขนานแกมเบี้ยว (obliquely oblong) ฝักแข็ง เมื่อแก่แล้วแตกแนวเดียว สีดำ แต่ละด้านหน้ามีเนื้อไม้ มี 3-8 เมล็ด เมล็ดรูปรี (ellipsoid) รูปขอบขนานแกมรูปไข่ กว้าง (ovoid-oblong) เปลือกเมล็ดเรียบ เยื่อหุ้มเมล็ด (aril) สีเหลือง (Hou et al., 1996)

พืชสกุลนี้ในประเทศไทยมีรายงานการกระจายพันธุ์ 1 ชนิด และสำรวจพบในพื้นที่ศึกษา 1 ชนิด คือ มะค่าโมง (*A. xylocarpa* (Kurz) Craib) พบกระจายในป่าผสมผลัดใบที่ระดับความสูง 150-250 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง

2. สกุลชงโค (*Bauhinia* L.)

ไม้ต้นหรือไม้พุ่ม (shrub) บางครั้งกิ่งรอลือย (semiscandent) หรือไม้เถาเนื้อแข็ง มีมือเกาะ ใบเดี่ยว เรียบหรือมีขน ใบมีสองหยัก (2-lobate) หยักอาจเว้าลึกลงไปถึงโคนใบ เส้นกลางใบและเส้นแขนงใบเห็นเด่นชัด หูใบมีหลายรูปร่าง หลุดร่วงหรือติดทน ดอกออกเป็นช่อกระจุก (racemes) หรือช่อแยกแขนง (panicles) ดอกสมบูรณ์เพศหรือแยกเพศ ฐานดอกสั้น รูปถ้วย รูประฆัง (campanulate) รูปลูกข่าง (turbinate) หรือเป็นหลอดยาว (tubular) กลีบเลี้ยงมี 5 กลีบ แยกอิสระหรือเชื่อมกันในระยะออกดอก กลีบเลี้ยงคล้ายกาบ (spathaceous) กลีบดอก 5 กลีบ มีสีขาว สีแดงแกมสีม่วง หรือสีเหลือง ขนาดเท่ากันหรือไม่เท่ากัน กลีบกลางมักมีสีสันและขนาดแตกต่างไปจากกลีบอื่นๆ เกสรเพศผู้และเกสรเพศผู้ที่เป็นหมัน 10 อัน ขนาดไม่เท่ากัน เกสรเพศเมียรูปขอบขนานมีหรือไม่มีขน ภายในมีออวุลตั้งแต่ 1-15 ออวุล ยอดเกสรเพศเมียรูปก้นปัด (peltate) เป็นตุ่ม (capitate) ผลเป็นฝักแบบถั่ว ผิวบางหรือหนาเหมือนมีเนื้อไม้ เมื่อแก่แล้วแตกหรือไม่แตก กลวงหรือมีผนังกัน (septate) ที่ด้านในเมล็ดกลมถึงค่อนข้างรี (Orbicular to elliptical) (Larsen et al., 1984)

พืชสกุลนี้ในประเทศไทยมีรายงานการกระจายพันธุ์ 43 ชนิด และสำรวจพบในพื้นที่ศึกษา 11 ชนิด ได้แก่

2.1 ปอเจียน (*B. bracteata* (Graham ex Benth.) Baker) พบขึ้นกระจายในบริเวณป่าไผ่ ป่าผสมผลัดใบ ป่ารুনสอง และชายป่าดิบแล้ง ที่ระดับความสูง 100-200 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ออกดอก

และติดผลเดือนกันยายนถึงกุมภาพันธ์

2.2 เสี้ยวเครือ (*B. glauca* subsp. *tenuiflora* (Watt. ex C.B. Clarke) K. & S.S. Larsen) พบขึ้นกระจายในบริเวณป่ารুনสองและชายป่าดิบแล้ง ที่ระดับความสูง 200-500 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ออกดอกและติดผลเดือนตุลาคมถึงกุมภาพันธ์ รายงานการพบในจังหวัดกาญจนบุรีเป็นครั้งแรก (new locality record)

2.3 ชงโคขี้ไก่ (*B. harmsiana* Hoss. var. *harmsiana*) พบขึ้นกระจายในพื้นที่บริเวณป่ารুনสอง และป่าผสมผลัดใบ ที่ระดับความสูง 100-500 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ออกดอกและติดผลเดือนธันวาคมถึงมีนาคม

2.4 เสี้ยวใหญ่ (*B. malabarica* Roxb.) พบขึ้นกระจายทั่วไปในพื้นที่บริเวณป่าผสมผลัดใบ ป่ารুনสอง ริมถนน และตามหัวไร่ปลายนา ที่ระดับความสูง 100-300 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ออกดอกและติดผลเดือนธันวาคมถึงมีนาคม

2.5 เสี้ยวแก้ว (*B. nervosa* (Wall. ex Benth.) Baker) พบขึ้นกระจายในเฉพาะบริเวณป่าดิบเขา ระดับต่ำ ที่ระดับความสูงประมาณ 1,000 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ออกดอกและติดผลเดือนกรกฎาคมถึงพฤศจิกายน มีรายงานการพบในจังหวัดกาญจนบุรีเป็นครั้งแรก (new locality record)

2.6 ปอเกียน (*B. ornata* Kurz var. *burmanica* (Gagnep.) K. & S.S. Larsen) พบขึ้นกระจายทั่วไปในพื้นที่ บริเวณป่าผสมผลัดใบ ป่ารুনสอง ป่าดิบเขา และตามชายป่าดิบแล้ง ที่ระดับความสูง 100-800 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ออกดอกและติดผลเดือนสิงหาคมถึงธันวาคม

2.7 ชงโค (*B. purpurea* L.) พบขึ้นกระจายทั่วไปในพื้นที่ป่ารুনสอง ริมถนน และตามหัวไร่ปลายนา ที่ระดับความสูง 100-300 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ออกดอกและติดผลเดือนกันยายนถึงมกราคม

2.8 เสี้ยวป่า (*B. saccocalyx* Pierre) พบขึ้นกระจายทั่วไปในพื้นที่บริเวณป่ารুনสอง ที่ระดับความสูง 100-200 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ออกดอกและติดผลเดือนพฤษภาคมถึงกันยายน

2.9 กระไดลิง (*B. scandens* L. var. *horsfieldii* (Miq.) K. & S.S. Larsen) พบขึ้นกระจายในพื้นที่บริเวณป่าพุ่มน้ำจืด ป่าผสมผลัดใบ และชายป่าดิบแล้ง ที่ระดับความสูง 100-500 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง ออกดอกและติดผลเดือนตุลาคมถึงมกราคม

2.10 เสี้ยวดอกขาว (*B. variegata* L.) พบขึ้นกระจายในพื้นที่บริเวณป่าที่พื้นที่ที่เป็นหินปูน เช่น ป่าผสมผลัดใบ ที่ระดับความสูง 100-400 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง ออกดอกเดือนธันวาคม

2.11 เสี้ยวพอม (*B. viridescens* Desv. var. *viridescens*) พบขึ้นกระจายทั่วไปในพื้นที่บริเวณป่ารุ่นสอง ป่าผสมผลัดใบ ที่ระดับความสูง 100-400 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง ออกดอกและติดผลเดือนกันยายนถึงมกราคม

3. สกุลฝาง (*Caesalpinia* L.)

ไม้เถา เนื้อแข็ง หรือไม้พาดเลื้อย (scramblers) มีหนาม (spines) หรือหนามที่เกิดจากชั้นผิว (prickles) หายากที่ไม่มีหนาม มีหรือไม่มีหูใบ หูใบขนาดเล็กถึงขนาดใหญ่และคล้ายใบ หลุดร่วงง่ายหรือติดทน ใบเรียงสลับ ใบประกอบแบบขนนกสองชั้น โดยทั่วไปมักเป็นแบบปลายใบคู่ ด้านล่างของแกนกลางมักมีหนามที่เกิดจากชั้นผิว ใบย่อยออกตรงกันข้ามหรือเรียงสลับ ไม่มีก้านใบหรือก้านใบสั้นมาก ช่อดอกออกที่ง่ามใบและต่อเนื่องกันหรือที่ปลายยอด ช่อดอกออกแบบช่อกระจุกหรือช่อแยกแขนง ดอกสมบูรณ์เพศ ทุกส่วนมีต่อมใสๆ (punctate) ฐานดอกรูปถ้วยสั้นๆ เจริญเปี้ยว หรือรูปกรวย กลีบเลี้ยงมี 5 กลีบ เชื่อมกันที่ฐาน ขนาดไม่เท่ากัน กลีบกลางคล้ายหมวก (cucullate) และยาวกว่ากลีบอื่น กลีบดอกมี 5 กลีบ ขนาดไม่เท่ากัน กลีบกลางมักมีสีที่แตกต่างทั้งขนาดและรูปร่างจากกลีบอื่น บางครั้งมีริ้วรูปลิ้น (liguliform) เกสรเพศผู้ มี 10 อัน แยกอิสระขนาดเกือบเท่ากัน ก้านชูอับเรณูมักมีขนขึ้นด้านล่างหรือที่ฐาน อับเรณูติดด้านหลัง เกสรเพศเมียไม่มีก้านหรือมีก้านสั้นๆ เกสรเพศเมียเปี้ยวที่ฐาน มีอวุล 1-10 อวุล ก้านชูเกสรเพศเมียเรียวยาว (slender) ปลายเกสรเพศเมียเจริญเปี้ยว ฝักแตกหรือไม่แตก โดยปกติฝักแบนหรือโป่งพองหรือฝักมีปีก ฝักไม่มีหนาม เมล็ด 1-10 เมล็ด ค่อนข้างกลม หรือเกือบกลม รูปรีหรือรูปไต (Hattink, 1974)

พืชสกุลนี้ในประเทศไทยมีรายงานการกระจายพันธุ์ 18 ชนิด และสำรวจพบในพื้นที่ศึกษา 5 ชนิด ได้แก่

3.1 สวาด (*C. andamandica* (Prain) Hattink) พบขึ้นกระจายในพื้นที่ถูกทำลาย ป่ารุ่นสอง ป่าผสมผลัดใบ ที่ระดับความสูง 100-300 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง ออกดอกและติดผลเดือนตุลาคมถึงกุมภาพันธ์ รายงานการพบในจังหวัดกาญจนบุรีเป็นครั้งแรก (new locality record)

3.2 หนามขี้แรด (*C. cucullata* Roxb.) พบขึ้นกระจายในพื้นที่ป่าพุ่มน้ำจืด ป่าผสมผลัดใบ ป่าดิบแล้ง ที่ระดับความสูง 100-400 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง ออกดอกเดือนธันวาคมถึงมกราคม รายงานการพบในจังหวัดกาญจนบุรีเป็นครั้งแรก (new locality record)

3.3 กำจาย (*C. digyna* Rottler) พบขึ้นกระจายในพื้นที่ถูกทำลาย ป่ารุ่นสอง ป่าผสมผลัดใบ ที่ระดับความสูง 100-300 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง ออกดอกและติดผลเดือนกรกฎาคมถึงมกราคม

3.4 ขี้แรดใหญ่ (*C. enneaphylla* Roxb.) พบขึ้นกระจายในพื้นที่ป่ารุ่นสอง ป่าผสมผลัดใบ ที่ระดับความสูงประมาณ 200 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง ออกดอกและติดผลเดือนตุลาคมถึงกุมภาพันธ์

3.5 ขี้แรด (*C. mimosoides* Lam.) พบขึ้นกระจายในพื้นที่ถูกทำลาย ป่ารุ่นสอง ป่าผสมผลัดใบ ที่ระดับความสูง 100-300 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง ออกดอกและติดผลเดือนกรกฎาคมถึงมกราคม

4. สกุลราชพฤกษ์ (*Cassia* L.)

ไม้ต้น ใบประกอบแบบขนนกปลายคู่เรียงตัวแบบเวียนรอบ ใบย่อยเรียงระนาบเดียว (distichous) ช่อดอกแบบช่อกระจุกที่ปลายยอด หรือยอดหลัก (main shoot) หรือเกิดด้านข้างที่ยอด ก้านดอกย่อยมีใบประดับย่อย 2 อัน ขนาดสั้นมากที่ฐาน มีกลีบเลี้ยง 5 กลีบ กลีบเลี้ยงโค้งพับขึ้นในระยะออกดอก กลีบดอก มีจำนวน 5 กลีบ สีเหลืองสด เกสรเพศผู้มีจำนวน 10 อัน ก้านเกสรเพศผู้โค้งเป็นรูปตัว S อยู่ตรงกลางกลีบดอกมีจำนวน 3 อัน อีก 7 อันที่เหลือตรง อับเรณูติดด้านหลัง ผลเป็นฝักแบบถั่ว ฝักกลม (Hou et al., 1996)

พืชสกุลนี้ในประเทศไทยมีรายงานการกระจายพันธุ์ 5 ชนิด และสำรวจพบในพื้นที่ศึกษา 1 ชนิด ได้แก่ ราช-พฤกษ์ (*Cassia fistula* L.) พบขึ้นกระจายทั่วไปในพื้นที่ บริเวณป่ารุ่นสอง ป่าผสมผลัดใบ ที่ระดับความสูง 100-300 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง ออกดอกและติดผลเดือนกุมภาพันธ์ถึงเมษายน

5. สกุลโสนน้อย (*Chamaecrista* Moench)

ไม้ล้มลุก ใบประกอบแบบขนนกปลายคี่ ใบย่อยมีขนาดเล็กถึงเล็กมาก ที่ใบมีต่อมรูปจาน (disc shape) หรือ รูปถ้วย (cup-shape) ดอกออกเป็นช่อกระจุกสั้นๆ มีดอกย่อย 1-2 ดอก ดอกสมบูรณ์เพศ มีกลีบเลี้ยง 5 กลีบ ขนาดไม่เท่ากัน มีกลีบดอก 5 กลีบ สีเหลืองขนาดไม่เท่ากัน เกสรเพศผู้มี 10 อัน 5 อัน สมบูรณ์เพศ เกสรเพศผู้ตั้งตรง ช่อกเก็บอับเรณู มีขนละเอียดตามขอบ (ciliate) ตามรอยแยก (suture) อับเรณูแตกที่ปลายเป็นรู ผักเหนียว (elastically) เมื่อแก่แล้วแตกและมันเป็นเกลียว เมล็ดเรียบหรือมีเปลือกหุ้มเมล็ด (seedcoat) เมล็ดมีรอยงูม (Hou et al., 1996)

พืชสกุลนี้ในประเทศไทยมีรายงานการกระจายพันธุ์ 4 ชนิด และสำรวจพบในพื้นที่ศึกษา 1 ชนิด ได้แก่ มะขามเบี้ย (*Chamaecrista pumila* L.) พบขึ้นกระจายในพื้นที่บริเวณพื้นที่ป่ารุ่นสอง ป่าผสมผลัดใบ ที่ระดับความสูง 100-150 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง ออกดอกและติดผลเดือนตุลาคมถึงธันวาคม

6. สกุลมั่งคะ (*Cynometra* L.)

ไม้ต้นขนาดใหญ่ แตกกิ่งต่ำ ลำต้นเปลาตรง เปลือกเรียบ ใบอ่อนสีชมพู ใบประกอบแบบขนนกปลายคี่มีใบย่อย 2-3 คู่ใบ ใบย่อยออกตรงกันข้ามเรียงจากเล็กไปหาใหญ่ รูปใบเบี้ยว ใบประดับเป็นเกล็ดติดทน ดอกออกเป็นช่อกระจุกที่ซอกใบ ดอกสมบูรณ์เพศ ฐานดอกรูปประฆัง มีกลีบเลี้ยง 4 กลีบซ้อนเหลื่อมกัน มีกลีบดอก 5 กลีบ สีขาว เกสรเพศผู้จำนวน 10 อัน แยกอิสระ ขนาดเท่ากัน อับเรณูติดด้านหลังและแตกตามยาว เกสรเพศเมียรูปครึ่งวงกลมผิวขรุขระ มีขนหนาแน่น ก้านเกสรเพศเมียเรียวยาว ผลเป็นฝักรูปครึ่งวงกลม ผิวฝักแข็งและมีรอยย่นเล็ก เมล็ดรูปวงกลมผิวหยาบและย่น

พืชสกุลนี้ในประเทศไทยมีรายงานการกระจายพันธุ์ 5 ชนิด และสำรวจพบในพื้นที่ศึกษา 1

ชนิด ได้แก่ มั่งคะทองผาภูมิ (*Cynometra beddomei* Prain) พบขึ้นกระจายในพื้นที่บริเวณพื้นที่ป่าพุ ที่ระดับความสูงประมาณ 150 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง ออกดอกและติดผลเดือนกุมภาพันธ์ถึงมีนาคม พันธุ์ไม้ชนิดนี้เป็นรายงานการพบครั้งแรกในประเทศไทย (new record)

7. สกุลแดงดารา (*Gymnocladus* Lam.)

ไม้ต้น ใบประกอบแบบขนนกปลายคี่ เรียงแบบเวียนรอบ ใบย่อยเรียงสลับ ช่อดอกแบบช่อแยกแขนงหรือช่อเชิงหลั่น ดอกแยกเพศ หรือมีทั้งดอกเพศเดียวและสมบูรณ์เพศอยู่บนต้นเดียวกัน (Polygamous) ฐานรองดอกเป็นหลอด มีกลีบเลี้ยง 5 กลีบ มีกลีบดอก 4-5 กลีบ กิ่งสมมาตร เกสรเพศผู้มี 10 อัน ก้านชูอับเรณูแยกอิสระและไม่เท่ากัน อับเรณูเปิดเป็นร่องตามยาว เกสรเพศเมียรูปช่อขนาน ยอดเกสรเพศเมียแยกเป็นสองแฉก ออวูลมี 4-5 ออวูล ฝักรูปช่อขนานผิวฝักหนาคล้ายแผ่นหนังและมีน้ำยางใสและเหนียว เมื่อแก่ฝักแตกแนวเดียว เมล็ดเรียงตามขวาง ขั้วเมล็ดหนาและแข็ง (Veesommai and Larsen, 2002)

พืชสกุลนี้ในประเทศไทยมีรายงานการกระจายพันธุ์ 1 ชนิด และสำรวจพบในพื้นที่ศึกษา 1 ชนิด ได้แก่ แดงดารา (*G. burmanicus* C.E. Parkinson) พบขึ้นกระจายในเฉพาะบริเวณป่าดิบเขา ระดับต่ำ ที่ระดับความสูงประมาณ 900 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง ออกดอกและติดผลเดือนมกราคมถึงกุมภาพันธ์

8. สกุลหนทรี (*Peltophorum* (Vogel) Walp)

ไม้ต้น ผลัดใบ ใบประกอบแบบขนนกสองชั้นปลายคี่ ใบย่อยออกตรงกันข้าม หูใบเป็นแฉก (lobe) หรือแตกกิ่ง (branched) ติดทน ดอกออกเป็นช่อกระจุกหรือช่อแยกแขนง ดอกสมบูรณ์เพศ ฐานดอกมีขนาดเล็ก มีกลีบเลี้ยง 5 กลีบ มีกลีบดอก 5 กลีบ สีเหลืองกลีบดอกซ้อนเหลื่อมกัน (imbricate) หรือแผ่ออกจากกัน เกสรเพศผู้มี 10 อันแยกอิสระ ก้านชูอับเรณูหนา และมีขนยาวนุ่ม (pilose) อับเรณูติดด้านหลังและแตกตามยาว รังไข่ไม่มีก้านหรือมีก้านสั้น (substipitate) มี 1-6 ออวูล ก้านเกสรเพศเมียคล้ายเส้นด้าย (filiform) โค้งเข้าด้านใน ยอดเกสรเพศเมียเห็นเด่นชัด รูปโล่

(peltate) หรือ คล้ายหัว (capitate) ฝักรูปขอบขนาน แข็งและแน่น เมื่อแก่แล้วไม่แตก ด้านข้างของฝักมีลักษณะคล้ายปีก (wing-like) ขยายออกด้านข้าง ฝักมีลายเป็นเส้นยาว (striate) เมล็ดมี 1-6 เมล็ด เมล็ดนูนสองด้าน (lenticular) (Hou et al., 1996)

พืชสกุลนี้ในประเทศไทยมีรายงานการกระจายพันธุ์ 2 ชนิด และสำรวจพบในพื้นที่ศึกษา 1 ชนิด คือ อะราง (*P. dasyrachis* (Miq.) Kurz.) พบขึ้นกระจายในพื้นที่บริเวณพื้นที่ป่ารุ่นสอง ป่าผสมผลัดใบ ที่ระดับความสูง 100-150 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง ออกดอกและติดผลเดือนมีนาคมถึงพฤษภาคม

9. สกุลแก้วมือไว (*Pterolobium* Wight & Arn.)

ไม้เถาเนื้อแข็ง มีหนามที่เกิดจากชั้นผิวและหนามโค้งลง ทุใบหลุดร่วงง่าย ใบประกอบแบบขนนกสองชั้น เรียงสลับแกนกลางของใบบางครั้งมีหนาม ใบย่อยออกตรงข้ามหรือกิ่งตรงข้าม ไม่มีก้านหรือมีก้านสั้นฐานใบไม่สมมาตร ดอกออกเป็นแบบช่อกระจุกหรือแบบช่อแยกแขนง ดอกออกที่ปลายยอดหรือที่ง่ามใบ ดอกสมบูรณ์เพศ ฐานดอกสั้น มีกลีบเลี้ยง 5 กลีบ ซ้อนเหลื่อมกันและไม่เท่ากัน หนึ่งกลีบด้านบน (standard) มักมีขนาดแตกต่างจากกลีบอื่นทั้งรูปร่างและขนาด เกสรเพศผู้มี 10 อัน ก้านชูอับเรณูแยกอิสระและไม่เท่ากัน วงเกสรเพศเมีย (pistil) ไม่มีก้านหรือมีก้านสั้นรังไข่บางแบน ก้านชูเกสรเพศเมียเรียวยาว ยอดเกสรเพศเมียรูปแตร (funnel-shape) เมื่อแก่ฝักไม่แตก ฝักมีปีก (samaritod) ฝักมีเมล็ดอยู่ด้านล่าง ด้านล่างของฝักแบนหรือรูปไข่กว้างถึงรูปรี (elliptic-ovate) ถึงรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน (rhombic) ฝักด้านบนเป็นปีกบาง (membranous) เบี้ยวไปจนถึงขอบขนาน หรือรูปเคียว (falcate) หรือรูปรี ฝักมีเส้น vein ที่เห็นได้ชัดเจนที่ขอบปีกด้านหนึ่งหนา และด้านหนึ่งบางโค้งนูน เมล็ดแบนและนูนทั้งสองด้าน (lenticular)

พืชสกุลนี้ในประเทศไทยมีรายงานการกระจายพันธุ์ 4 ชนิด และสำรวจพบในพื้นที่ศึกษา 1 ชนิด ได้แก่ แก้วตาไว (*P. integrum* Craib) พบขึ้นกระจายในพื้นที่ถูกทำลาย ป่ารุ่นสอง และริมป่าผสมผลัดใบ ที่ระดับความสูง 100-200 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง ติดผลเดือนกรกฎาคม รายงาน

การพบในจังหวัดกาญจนบุรีเป็นครั้งแรก (new locality record)

10. สกุลโสกน้ำ (*Saraca* L.)

ไม้ต้นขนาดเล็ก ทุใบเชื่อมกัน รูปดาบหรือเกือบสามเหลี่ยม ใบประกอบแบบขนนกปลายคู่ เรียงสลับ ใบย่อยออกตรงกันข้าม บางครั้งมีต่อม 1 คู่ที่ฐาน และ/หรือที่ปลายใบ ดอกออกเป็นช่อเชิงหลั่น (corymb) ตามลำต้นหรือตามกิ่ง ใบประดับติดทนหรือหลุดร่วงเร็ว ใบประดับย่อยออกตรงกันข้ามสี่เหลี่ยม ใบประดับย่อยอยู่ที่ปลายของก้านดอกย่อย หลุดร่วงเร็ว ดอกสมบูรณ์เพศ ฐานดอกเชื่อมติดกันเป็นหลอด (tubular) กลีบเลี้ยงคล้ายกลีบดอก (petaloid) 4 กลีบ สีเหลืองถึงสีแดงเรื่อๆ ไม่มีกลีบดอก เกสรเพศผู้มี 6-8 อัน ก้านชูอับเรณูแยกอิสระและยื่นยาวออกจากส่วนอื่น อับเรณูติดด้านหลัง อับเรณูแตกเป็นร่องตามยาว เกสรเพศเมียรูปขอบขนาน มีก้าน ก้านเกสรเพศเมียเรียวยาวเล็กคล้ายเส้นด้าย (filiform) ยอดเกสรเพศเมียเป็นตุ่มขนาดเล็ก ฝักแบนขนาดใหญ่มีก้าน มีเนื้อไม้หรือหนาคลายแผ่นหนัง เมื่อแก่ฝักแตกสองด้าน มีเมล็ด 8-10 เมล็ด เมล็ดแบนหรือรูปรี เมล็ดมีก้านสั้น (Hou et al., 1996)

พืชสกุลนี้ในประเทศไทยมีรายงานการกระจายพันธุ์ 4 ชนิด และสำรวจพบในพื้นที่ศึกษา 1 ชนิด ได้แก่ โสกเหลือง (*S. cauliflora* Baker) พบขึ้นกระจายในพื้นที่ป่าพุ่มน้ำจืด ป่าดิบริมลำธาร ที่ระดับความสูง 100-400 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง ออกดอกและติดผลเดือนตุลาคมถึงมกราคม รายงานการพบในจังหวัดกาญจนบุรีเป็นครั้งแรก (new locality record)

11. สกุลซีเหล็ก (*Senna* Miller)

ไม้ล้มลุก ไม้พุ่ม หรือไม้ต้นขนาดเล็ก ใบประกอบแบบขนนกปลายคู่เรียงเวียนรอบ ใบย่อยออกตรงกันข้าม ช่อดอกแบบช่อกระจุก ออกที่ซอกใบหรือที่ปลายยอด ดอกสมบูรณ์เพศ มีกลีบเลี้ยง 5 กลีบ มีกลีบดอก 5 กลีบ สีเหลืองมีก้านกลีบ เกสรเพศผู้และเกสรเพศผู้ที่เป็นหมันมีจำนวน 10 อัน อับเรณูติดที่ฐานและแตกเป็นรูด้านบน ช่องเก็บละอองเรณู (anther-thecae) ไม่มีขนครุยตามรอยแยก เกสรเพศเมียรูปขอบขนานมีหรือไม่มีขน ฝักแบบถั่ว แตกหนึ่งหรือทั้งสองด้าน ในกรณีหลังฝักแตกและไม่บิด หรือแตกจนถึงรอยต่อของ

เมล็ดแรก เมล็ดรูปสี่เหลี่ยมข้าวหลามตัดหรือรูปรี (Larsen et al., 1984)

พืชสกุลนี้ในประเทศไทยมีรายงานการกระจายพันธุ์ 11 ชนิด และสำรวจพบในพื้นที่ศึกษา 6 ชนิด ได้แก่

11.1 ชุมเห็ดเทศ (*S. alata* (L.) Roxb.) พบขึ้นกระจายในพื้นที่ถูกทำลาย ป่ารุ่นสอง และริมป่าผสมผลัดใบ ที่ระดับความสูง 100-200 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ออกดอกและติดผลเดือนมิถุนายนถึงกรกฎาคม

11.2 แสมสาร (*S. garrettiana* (Craib) Irwin & Barneby) พบขึ้นกระจายในพื้นที่ถูกทำลาย ป่ารุ่นสอง ป่าดิบแล้ง และป่าผสมผลัดใบ ที่ระดับความสูง 100-300 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ออกดอกและติดผลเดือนตุลาคมถึงมกราคม

11.3 โฝงแฝง (*S. hirsuta* (L.) Irwin & Barneby) พบขึ้นกระจายในพื้นที่ถูกทำลาย ป่ารุ่นสอง ที่ระดับความสูง 100-200 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ออกดอกและติดผลเดือนตุลาคมถึงธันวาคม

11.4 ขี้เหล็ก (*S. siamea* (Lam.) Irwin & Barneby) พบขึ้นกระจายในพื้นที่ถูกทำลาย ป่ารุ่นสอง ที่ระดับความสูง 100-200 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ออกดอกและติดผลเกือบตลอดทั้งปี

11.5 ขี้เหล็กเลือด (*S. timorensis* (DC.) Irwin & Barneby) พบขึ้นกระจายในพื้นที่ถูกทำลาย ป่ารุ่นสอง ที่ระดับความสูง 100-200 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ออกดอกและติดผลเดือนสิงหาคมถึงมกราคม

11.6 ชุมเห็ดไทย (*S. tora* (L.) Roxb.) พบขึ้นกระจายในพื้นที่ถูกทำลาย ป่ารุ่นสอง ที่ระดับความสูง 100-200 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ออกดอกและติดผลเดือนกรกฎาคมถึงพฤศจิกายน

12. สกุลมะค่าแต้ (*Sindora* Miq.)

ไม้ต้น ใบประกอบขนนกปลายคู่ ใบย่อยคู่สุดท้ายมีขนาดใหญ่สุด ดอกออกแบบช่อแยกแขนงที่ปลายกิ่งหรือที่ง่ามใบ ดอกสมบูรณ์เพศ ฐานดอกสั้นมาก มีกลีบเลี้ยง 4 กลีบ ช่อดอกเล็กมีขนาดเล็กน้อย มักมีหนามที่กลีบ กลีบนอกสุดมีขนาดใหญ่กว่ากลีบอื่นๆ อีก 3 กลีบมีขนาดแคบกว่ารูปหอก มีกลีบดอก 1 กลีบ อวบน้ำ

เกสรเพศผู้มี 10 อัน กลุ่มด้านบนมี 2 อัน ที่มีก้านชูอับเรณูยาวและอับเรณูมีขนาดใหญ่ และเกสรเพศผู้กลุ่มด้านล่าง 8 อัน เชื่อมกันที่ฐาน และอับเรณูมีขนาดเล็ก แต่ก่อสร้างเรณูเช่นกัน รังไข่มีขนาดใหญ่ที่โคน มีออวุลน้อยก้านชูเกสรเพศเมียเรียวยาว ยอดเกสรเพศเมียมีขนาดเล็ก ฝักแบนเมื่อแก่แล้วแตก ฝักมีเนื้อไม้ ประกบกัน 2 ด้าน ที่ฝักมักมีหนาม เมล็ดมีจำนวนน้อย ขนาดใหญ่สีดำ และมีเยื่อหุ้มเมล็ด (Hou et al., 1996)

พืชสกุลนี้ในประเทศไทยมีรายงานการกระจายพันธุ์ 3 ชนิด และสำรวจพบในพื้นที่ศึกษา 1 ชนิด ได้แก่ มะค่าแต้ (*Sindora siamensis* Teijsm. & Miq. var. *siamensis*) พบขึ้นกระจายในป่าผสมผลัดใบ ที่ระดับความสูง 200-300 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ออกดอกและติดผลเดือนเมษายนถึงพฤศจิกายน

วิจารณ์

จากการสำรวจและเก็บตัวอย่างพรรณไม้วงศ์ถั่ว-อนุวงศ์ราชพฤกษ์ในพื้นที่ป่าทองผาภูมิ พบว่าพรรณไม้อ่อนวงศ์นี้กระจายอยู่ในทุกสภาพป่าตั้งแต่ความสูงประมาณ 200-950 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ซึ่งแดงดารา (*Gymnocladus burmanicus* C.E. Parkinson) พบเฉพาะบริเวณป่าดิบเขาที่ระดับความสูง 950 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง มีจำนวนประชากรน้อยและไม่พบอีกในสังคมป่าแบบอื่นในพื้นที่ และเป็นสกุลที่มีรายงานการพบเป็นครั้งแรกในประเทศไทย ส่วนมังคุดทองผาภูมิ (*Cynometra beddomei* Prain) เป็นพืชที่มีรายงานการพบเป็นครั้งแรกในประเทศไทย (new record) กระจายเป็นหย่อมเฉพาะบริเวณป่าพุ่มน้ำจืดและด้วยวิสัยเป็นไม้ต้นขนาดใหญ่ทำให้ยากในการติดตามดอกและผล ส่วนพืชในสกุลชงโค (*Bauhinia*) พบขึ้นในระบบนิเวศที่ใกล้เคียงกันยกเว้นเสี้ยวแก้ว (*B. nervosa* (Wall. ex Benth.) Baker) พบเฉพาะบริเวณป่าดิบเขาเช่นเดียวกับแดงดารา บางชนิดดอกแยกเพศ เช่น เสี้ยวใหญ่ (*B. malabarica* Roxb.) เสี้ยวป่า (*B. saccocalyx* Pierre) เสี้ยวฟอม (*B. viridescens* Desv. var. *viridescens*) ซึ่งต้องตามเก็บตัวอย่างให้ครบทั้งดอกเพศผู้และดอกเพศเมีย สกุลฝาง (*Caesalpinia*) บางชนิด เช่น สวาด (*C. andamandica* (Prain) Hattink) และ หนามขี้แรด (*C. cucullata* Roxb.)

ก้านดอกจะมีลักษณะเป็นข้อต่อซึ่งเป็นลักษณะที่ใช้ในการจำแนกได้ดี สกุลซีเหล็ก (*Senna*) มักขึ้นร่วมกันในระบบนิเวศที่เหมือนกัน

จากการทบทวนเอกสารเกี่ยวกับการกระจายของพรรณไม้วงศ์ราชพฤกษ์ที่มีการสำรวจ สามารถรายงานได้ว่า เสี้ยวเครือ (*Bauhinia glauca* subsp. *tenuiflora* (Watt. ex C.B. Clarke) K. & S.S. Larsen) เสี้ยวแก้ว (*B. nervosa* (Wall. ex Benth.) Baker) สวาด (*Caesalpinia andamandica* (Prain) Hattink) โสภเภลียง (*Saraca cauliflora* Baker) เป็นชนิดที่พบเป็นครั้งแรกในจังหวัดกาญจนบุรี (new locality record) ส่วนการใช้ประโยชน์ของชาวบ้านในพื้นที่พบว่ามีกรนำยอดอ่อนของชำเรือด (*Caesalpinia mimosoides* Lam.) มารับประทานเป็นผักแกล่อม ดอกตูมและยอดอ่อนของซีเหล็กนำมารับประทานและใช้เป็นยาสมุนไพรของชุมชนเห็ดเทศ (*Senna alata* (L.) Roxb.) นำมารักษาโรคผิวหนัง เนื้อไม้ของมะค่าโมง (*Azelia xylocarpa* (Kurz) Craib) และมะค่าแต้ (*Sindora siamensis* Teijsm. & Miq. var. *siamensis*) นิยมนำมาปลูกสร้างที่อยู่อาศัย ส่วนสกุลชงโค ดอกและใบมีความสวยงามสามารถนำมาเป็นไม้ประดับ

บทสรุป

จากการศึกษาอนุกรมวิธานของพรรณไม้วงศ์ถั่ว-อุนงศ์ราชพฤกษ์ในพื้นที่ป่าทองผาภูมิตะวันตก เก็บตัวอย่างได้ทั้งหมด 120 ตัวอย่าง จากทุกสภาพสังคมพืช จำแนกได้ 12 สกุล 33 ชนิด ได้แก่ สกุลมะค่าโมง (*Azelia*) พบ 1 ชนิด คือ มะค่าโมง (*A. xylocarpa* (Kurz) Craib) สกุลอรพิม (*Bauhinia*) พบ 11 ชนิด ได้แก่ ปอเจียน (*B. bracteata* (Graham ex Benth.) Baker) เสี้ยวเครือ (*B. glauca* subsp. *tenuiflora* (Watt. ex C.B. Clarke) K. & S.S. Larsen) ชงโคซีโก้ (*B. harmsiana* Hoss. var. *harmsiana*) เสี้ยวใหญ่ (*B. malabarica* Roxb.) เสี้ยวแก้ว (*B. nervosa* (Wall. ex Benth.) Baker) ปอเกียน (*B. ornata* Kurz var. *burmanica* (Gagnep.) K. & S. S.Larsen) ชงโค (*B. purpurea* L.) เสี้ยวป่า (*B. saccocalyx* Pierre) กระไตลิง (*B. scandens* L. var. *horsfieldii* (Miq.) K. & S.S. Larsen) เสี้ยวดอกขาว (*B. variegata* L.) เสี้ยว

พอม (*B. viridescens* Desv. var. *viridescens*) สกุลฝาง (*Caesalpinia*) พบ 5 ชนิด ได้แก่ สวาด (*C. andamandica* (Prain) Hattink) หนามซีแรด (*C. cucullata* Roxb.) กำจาย (*C. digyna* Rottler) ซีแรดใหญ่ (*C. enneaphylla* Roxb.) ซ้ำเรือด (*C. mimosoides* Lam.) สกุลราชพฤกษ์ (*Cassia*) พบ 1 ชนิด คือ ราชพฤกษ์ (*C. fistula* L.) สกุลมะขามเบี้ย (*Chamaecrista*) พบ 1 ชนิด คือ มะขามเบี้ย (*C. pumila* L.) สกุลมั่งคะ (*Cynometra*) พบ 1 ชนิด คือ มั่งคะทองผาภูมิ (*C. beddomei* Prain) สกุลแดงดารา (*Gymnocladus*) พบ 1 ชนิด คือ แดงดารา (*G. burmanicus* C.E. Parkinson) สกุลนนทรีย์ (*Peltophorum*) พบ 2 ชนิด ได้แก่ อะราง (*P. dasyrachis* (Miq.) Kurz.) นนทรีย์ (*P. pterocarpum* (DC.) Backer ex K.Heyne) สกุลแก้วมือไว (*Pterolobium*) พบ 1 ชนิด คือ หนามจาย (*P. integrum* Craib) สกุลโสภน้ำ (*Saraca*) พบ 1 ชนิด คือ โสภเภลียง (*S. cauliflora* Baker) สกุลซีเหล็กพบ 6 ชนิด ได้แก่ ชุมเห็ดเทศ (*S. alata* (L.) Roxb.) แสมสาร (*S. garetiana* (Craib) Irwin & Barneby) โฝงแฝง (*S. hirsuta* (L.) Irwin & Barneby) ซีเหล็ก (*S. siamea* (Lam.) Irwin & Barneby) ซีเหล็กเลือด (*S. timorensis* (DC.) Irwin & Barneby) ชุมเห็ดไทย (*S. tora* (L.) Roxb.) สกุลมะค่าแต้ (*Sindora*) พบ 1 คือ มะค่าแต้ (*S. siamensis* Teijsm. & Miq. var. *siamensis*)

ในการศึกษาครั้งนี้สามารถรายงานได้ว่า พบพืชที่รายงานการพบครั้งแรกในประเทศไทย (new record) 1 ชนิด คือ มั่งคะทองผาภูมิ (*Cynometra beddomei* Prain) และพืชที่พบเป็นครั้งแรกในจังหวัดกาญจนบุรี (new locality record) 5 ชนิด ได้แก่ เสี้ยวเครือ (*Bauhinia glauca* subsp. *tenuiflora* (Watt. ex C.B. Clarke) K. & S.S. Larsen) เสี้ยวแก้ว (*B. nervosa* (Wall. ex Benth.) Baker) สวาด (*Caesalpinia andamandica* (Prain) Hattink) แก้วตาไว (*P. integrum* Craib) โสภเภลียง (*Saraca cauliflora* Baker)

ข้อเสนอแนะ

1. ในการสำรวจและเก็บตัวอย่างพรรณไม้วงศ์ถั่ว-อุนงศ์ราชพฤกษ์ ในสกุลชงโค (*Bauhinia*) สกุลฝาง

(*Caesalpinia*) สกุลแก้วมือไว (*Pterolobium*) มีลักษณะวิสัยเป็นไม้เถา ทำให้ยากต่อการเก็บตัวอย่างและติดตามดอกและผล ส่วนในสกุลมังคะ (*Cynometra*) เป็นไม้ต้นขนาดใหญ่การเก็บตัวอย่างดอกและผลค่อนข้างลำบาก

2. เนื่องจากในพื้นที่ที่มีการบุกรุกเปลี่ยนแปลงสภาพป่าเป็นพื้นที่เกษตรกรรมและมีการปิดกั้นทางน้ำที่ไหลลงในป่าพุ ทำให้ป่าเปลี่ยนแปลงสภาพและถูกทำลายหากไม่หามาตรการในการป้องกันอาจทำให้มังคะทองผาภูมิ (*Cynometra beddomei* Prain) ที่ถือว่าเป็นพันธุ์ไม้ที่หายากชนิดหนึ่งซึ่งพบเฉพาะในพื้นที่ป่าพุน้ำจืดอาจสูญพันธุ์ไปจากประเทศไทย

กิตติกรรมประกาศ

ผลงานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากโครงการพัฒนาองค์ความรู้และศึกษานโยบายการจัดการทรัพยากรชีวภาพในประเทศไทย ซึ่งร่วมจัดตั้งโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยและศูนย์พันธุ์วิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ และบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) รหัสโครงการ BRT T_147020

เอกสารอ้างอิง

- ธวัชชัย สันติสุข. 2532. พรรณพฤษชาติของประเทศไทย อดีต ปัจจุบัน และอนาคต. ใน สิริวิวัฒน์ วงษ์ศิริ และ ศุภชัย หล่อโลหการ (ผู้รวบรวม), ความหลากหลายทางชีวภาพในประเทศไทย. หน้า 81-90. บริษัทประชาชนจำกัด, เชียงใหม่.
- Hattink, Th. 1974. A revision of Malesian *Caesalpinia*, including *Mezoneuron* (Leguminosae-Caesalpinaceae). *Reinwardtia* 9: 1-69.
- Hou, D., K. Larsen and S. Larsen. 1996. Flora Malesiana Series I Vol. 12. Part 12. Comp. and Publ. under the auspices of Foundation Flora Malesiana.
- Larsen, K., S. Larsen and J.E. Vidal. 1984. Flora of Thailand. Vol. 4 Part I. TISTR Press, Bangkok.
- Mabberley, D.J. 1997. The Plant-Book. A Portable Dictionary of the Higher Plants. Cambridge University Press, Cambridge.
- Veesommai, U. and K. Larsen. 2002. *Gymnocladus* C.E. Parkinson (Leguminosae – Caesalpinioideae), A new generic record from Thailand. *Thai Forest Bull. (Bot.)* 30: 31-38.